

*Анастасія РАЦН,
студентка магістратури
спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
факультету міжнародних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС У СФЕРІ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ

У статті розглянуто окремі проблемні аспекти співпраці України з Європейським Союзом у сфері безпекової політики у контексті Угоди про асоціацію України з ЄС.

Ключові слова: *глобалізація, європейська інтеграція, Європейський Союз, спільна зовнішня і безпекова політика, тероризм*

В статье рассмотрены отдельные проблемные аспекты сотрудничества Украины с Европейским Союзом в сфере политики безопасности в контексте Соглашения об ассоциации Украины с ЕС.

Ключевые слова: *глобализация, европейская интеграция, Европейский Союз, общая внешняя политика и политика безопасности, терроризм*

The separate problem aspects of Ukrainian-EU cooperation in the security policy sphere in context of agreement of association between Ukraine and European Union were considered in the article.

Keywords: *globalization, European integration, European Union, common foreign policy and security policy, terrorism*

Мета статті полягає у визначенні ролі України у формуванні та практичному співробітництві у сфері спільної безпекової політики.

Постановка проблеми. У сучасному світі активно формуються нові системи міжнародної взаємодії. Масштаб та складність викликів і загроз швидко зростають. Специфіка

безпекового середовища в Європі полягає в тому, що загроза виникнення тут повномасштабного воєнного конфлікту оцінюється як низька, натомість сукупний ефект від дії новітніх загроз міг би мати для континенту руйнівні наслідки. Новітні загрози 21-го століття, такі, як міжнародний тероризм і організована злочинність, розширюють сферу дії, збільшують свою вагу виклики, пов'язані з поширенням зброї масового знищення, енергетичною безпекою, глобальними змінами клімату, атаками на інтернет-простір (кібернетична безпека), піратством. Організація Об'єднаних Націй визнає тероризм однією з найбільш серйозних загроз міжнародному миру і безпеці людства. Дальше поширення терористичної загрози обумовлюється процесами світової глобалізації, інтернаціоналізації, що тривають, а також підвищенням рівня міжнародної злочинності.

Виклад основного матеріалу. Процес поглиблення інтеграції України у глобальний безпековий простір потребує адекватного коригування системи державного управління у сфері забезпечення безпеки з урахуванням необхідності її синхронізації із загальносвітовими підходами до проблеми запобігання терористичній загрозі. З цією метою держава активізує національні зусилля, двостороннє, регіональне і міжнародне співробітництво у сфері боротьби з тероризмом.

Одним із пріоритетних міжнародних зобов'язань України перед ООН, іншими міжнародними організаціями, що здійснюють боротьбу з тероризмом, є імплементація світових стандартів безпеки, а також комплексне та збалансоване впровадження всіх компонентів Глобальної контртерористичної стратегії ООН, насамперед у частині здійснення заходів з усунення причин і умов, що сприяють поширенню тероризму, а також забезпечення при цьому захисту прав і свобод людини.

Підґрунтям для підвищення в Україні рівня терористичної загрози є низка зовнішніх та внутрішніх чинників, зокрема:

– підвищена зацікавленість територією України як транзитною зоною з боку міжнародних злочинних угруповань, які діють, зокрема, у сферах легалізації (відмивання) до-

ходів, одержаних злочинним шляхом, нелегального переміщення зброї, небезпечних матеріалів та наркотичних засобів;

- активна участь України в урегулюванні тривалих збройних конфліктів, міжнародних антитерористичних операціях;

- поширення ідей тероризму через мережу Інтернет, розповсюдження інструктивних матеріалів щодо технології виготовлення саморобних засобів ураження і тактики вчинення терористичних актів;

- наявність на території України потенційно небезпечних та уразливих у терористичному плані об'єктів, які з огляду на світовий досвід можуть розглядатися як потенційні цілі терористів;

- тенденція до збільшення в Україні кількості осіб – вихідців із держав, в яких нестабільні економіка і політична ситуація та на територіях яких активно діють терористичні організації [2].

У рамках Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014 (надалі за текстом Угода про асоціацію), сторони домовились співробітничати на двосторонньому, регіональному та міжнародному рівнях з метою запобігання та боротьби з тероризмом відповідно до міжнародного права, міжнародних норм у сфері прав людини, а також відповідно до гуманітарного права та норм права, що регулюють статус біженців [1].

Правовою основою цієї діяльності на національному рівні є Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 р., який визначає тероризм як «суспільно небезпечну діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей» [7].

Однак прояв тероризму в будь-якій державі практично не обмежується національними кордонами, тому, як наслідок, регулюється міжнародними договорами.

Основними документами, які визначають сучасні рамки співробітництва між ЄС та Україною у реалізації спільної зовнішньої та безпекової політики, є:

- Механізм щодо консультацій та співпраці між ЄС та Україною у сфері врегулювання криз, який було затверджено на Самміті ЄС у Севільї (21-22.06.2002 р.);

- Угода про процедури безпеки, які стосуються обміну інформацією з обмеженим доступом (підписана 13 червня 2005 року під час засідання Ради з питань співробітництва Україна – ЄС, набула чинності з грудня 2006 року);

- Угода про визначення загальної схеми участі України в операціях Європейського Союзу з врегулювання криз (підписана 13 червня 2005 року під час засідання Ради з питань співробітництва Україна – ЄС, набула чинності з березня 2008 року). У 2015 р. за взаємною згодою сторін пролонговано термін дії цього міжнародного документа;

- План дій Україна – ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки від 18.06.2007р.

Основним документом, у рамках якого здійснюється співробітництво України з ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки, є План дій Україна – ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки (далі – План дій ЮСБ), затверджений 18 червня 2007 року на засіданні Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС. У рамках плану дій ЮСБ визначені пріоритети спільної безпекової політики (табл. 1)

Серед ключових пріоритетних напрямів співробітництва між Україною та ЄС в рамках спільної політики безпеки на сьогоднішній день також можна додати – участь у військових та цивільних операціях/місіях ЄС, задіяння української транспортної авіації, участь в реалізації ініціативи з формування бойових тактичних груп ЄС, взаємодія між правоохоронними органами з питань належного реагування на сучасні безпекові виклики, а також поглиблення військово-технічного співробітництва.

Таблиця 1

Пріоритетні напрями безпекової політики

Напрями політики безпеки	Шляхи впровадження
1. Боротьба з організованою злочинністю і тероризмом	<ul style="list-style-type: none"> – заохочення обміну технічною, оперативною і стратегічною інформацією між правоохоронними органами країн - членів ЄС та України при дотриманні вимог про захист персональних даних; – вжиття необхідних заходів для забезпечення систематичного співробітництва між поліцією, митною і прикордонною службами, службами розвідки та безпеки з метою запобігання і протидії протиправній діяльності, що має міжнародний характер; – посилення інституційних спроможностей правоохоронних органів шляхом створення структур та розроблення порядку вдосконаленого обміну інформацією під час розслідування кримінальних справ через забезпечення віддаленого доступу до інформаційних ресурсів з використанням мережі Інтерполу; – надання належної допомоги жертвам злочинів та забезпечення належного захисту свідків з метою нейтралізації впливу кримінальних угруповань і досягнення належного рівня взаємодії в рамках судових процесів [3].
2. Боротьба з відмиванням грошей, включаючи протидію фінансуванню тероризму	<ul style="list-style-type: none"> – подальша імплементація відповідного законодавства згідно з міжнародними стандартами (наприклад, стандартами ФАТФ), європейськими і стандартами ЄС; – продовження взаємодії підрозділів фінансових розвідок країн - членів ЄС та України відповідно до стандартів групи Егмонта; – подальше співробітництво у сфері відвернення використання фінансових систем для відмивання

	<p>грошей і фінансування тероризму шляхом імплементації Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскація доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму і Конвенції ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму;</p> <ul style="list-style-type: none"> – збільшення спроможностей державних установ з визначення порядку та здійснення ефективного нагляду за фінансовими посередниками і представниками нефінансових професій; – продовження обміну інформацією між підрозділами фінансових розвідок країн - членів ЄС та України про підозрілі фінансові операції, що можуть мати відношення до відмивання грошей і фінансування тероризму, з дотриманням вимог щодо захисту персональних даних; – продовження співробітництва в рамках роботи Комітету Moneyval Ради Європи для забезпечення підтримки високих стандартів у процесі спільної оцінки всіх його членів та у типологічній роботі [3].
<p>3. Торгівля людьми</p>	<ul style="list-style-type: none"> – виконання державної програми боротьби з торгівлею людьми шляхом визначення відповідальності кожного із заінтересованих державних органів; – надання підтримки у створенні постійного секретаріату Міжвідомчої Координаційної Ради по боротьбі з торгівлею людьми; – сприяння запровадженню підходів, згідно з якими особлива увага приділялася б протидії торгівлі дітьми; – імплементація Конвенції ООН про права дитини та інших відповідних міжнародних інструментів; – підвищення рівня фахової підготовки співробітників відповідних органів шляхом проведення спеціалізованого навчання; – проведення попереджувальних та інформаційних кампаній щодо торгівлі людьми для груп ризику і широкого загалу [3].

<p>4. Наркотики</p>	<p>– посилення співпраці у сфері протидії незаконному переміщенню наркотиків на основі положень стратегічної Угоди між Європолом і Україною;</p> <p>– реалізація національної стратегії по боротьбі з переміщенням наркотиків, включаючи розвиток збалансованих підходів, які відповідно до Стратегії та Плану дій ЄС з протидії наркоманії враховують необхідність скорочення пропозиції, попиту і шкоди;</p> <p>– надання підтримки у створенні національної координаційної міжвідомчої розвідувальної системи щодо наркотиків, вдосконалення процедури зборуданих, навчання експертів у сфері епідеміології, посиленні громадської безпеки;</p> <p>– сприяння співробітництву між компетентними державними органами, відповідними неурядовими і міжнародними організаціями для вирішення соціальних аспектів проблеми наркоманії і, зокрема, профілактики, лікування і реабілітації споживачів наркотиків;</p> <p>– посилення співпраці у запобіганні виробництву і переміщенню синтетичних наркотиків і запобіганні розповсюдженню прекурсорів;</p> <p>– заохочення до співпраці і обміну стратегічною інформацією між правоохоронними органами України та ЄС [3].</p>
<p>5. Митниця (правоохоронні аспекти)</p>	<p>– здійснення кроків у напрямі прийняття та імплементації правових засад, які надаватимуть можливість митним органам проводити розслідування кримінальних справ у повному обсязі, за умови проведення необхідної реформи законодавства;</p> <p>– консолідація і розширення каналів інформаційного обміну між Україною, митними адміністраціями країн - членів ЄС, Європейським Офісом по боротьбі з шахрайством (OLAF) для вдосконалення координації і збільшення ефективності спільних зусиль у боротьбі з порушеннями митного законодавства;</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – імплементація концепцій оцінки, аналізу і управління ризиками; – реалізація принципу здійснення митного контролю на основі аналізу ризиків [3].
6. Корупція	<ul style="list-style-type: none"> – імплементація нової антикорупційної стратегії з метою суттєвого зменшення рівня корупції відповідно до рекомендацій експертів Ради Європи; – співробітництво з неурядовими організаціями, зокрема організацією Transparency International та громадськістю, в тому числі з діловими колами для забезпечення ефективності заходів боротьби з корупцією; – забезпечення наявності незалежної установи для отримання скарг та ініціювання переслідування за неефективне управління та корупцію в органах управління [3].

Практичне співробітництво у сфері СПБО розпочалося з реалізації укладеної 23 грудня 2000 р. угоди між ЄС та Україною щодо участі України у Поліцейській місії ЄС у Боснії та Герцеговині та направлення українського миротворчого контингенту до складу цієї Місії з 2006 по 2012 роки.

У відповідь на пропозицію Європейського Союзу керівництво України на початку 2010 р. ухвалило рішення про приєднання України до реалізації військово-морської операції ЄС з протидії актам піратства біля узбережжя Сомалі «Аталанта» (EU NAVFOR ATALANTA), що стало одним з найбільш важливих практичних кроків у напрямі активізації взаємодії в рамках СПБО. Фрегат ВМС ЗС України «Гетьман Сагайдачний» брав участь в операції ЄС «Аталанта» у січні-березні 2014 року.

У 2011 та 2014 роках підрозділи Збройних Сил України здійснювали бойове чергування у складі Бойової тактичної групи (БТГ) Європейського Союзу «ХЕЛБРОК» (HelBRoC).

17 листопада 2014 р. між Україною та ЄС було підписано Угоду щодо статусу Консультативної місії Європейського

Союзу з реформування сектору цивільної безпеки України, яка була започаткована стороною ЄС з метою надання практичної допомоги нашій державі у запровадженні європейських стандартів у системі силових та правоохоронних органів та сприяння процесу імплементації реформи сектору цивільної безпеки в Україні. Основною метою діяльності Місії є посилення спроможностей України щодо врегулювання криз шляхом реформування правоохоронних органів з пріоритетом на зміцненні верховенства права, а також удосконалення системи управління правоохоронними органами із забезпеченням демократичного контролю.

На виконання домовленостей, досягнутих за підсумками 17-го саміту Україна – ЄС, та у рамках імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, 11 червня 2015 р. започатковано переговорний процес щодо укладення Адміністративної угоди між Міністерством оборони України та Європейським оборонним агентством, який за підсумками 2015 року успішно завершився підписанням угоди.

З метою залучення України до реалізації Спільної зовнішньої і безпекової політики (СЗБП) та загалом конвергенції позицій ЄС та України з ключових питань міжнародного та регіонального характеру з 2005 р. започаткована практика приєднання нашої держави до заяв від імені ЄС з актуальних питань сучасної зовнішньої політики. Таким чином, Україна отримала ексклюзивне право виступати складовою позицій ЄС, яким користуються країни-кандидати та країни-члени Європейської економічної зони. Обговорення актуальних питань міжнародної та регіональної безпеки у рамках проблематики СЗБП є постійним пунктом порядку денного заходів вищого та експертного рівнів політичного діалогу Україна – ЄС.

За підсумками 2015 року у рамках Угоди про асоціацію у сфері зовнішньої політики та політики безпеки здійснені такі кроки [5]:

- Ратифіковано Угоду між Кабінетом Міністрів України, Урядом Литовської Республіки та Урядом Респу-

бліки Польща стосовно створення спільної військової частини (Закон України № 143-VIII) (сторони створюють спільну литовсько-польсько-українську військову частину бригадного рівня).

- Підписано Адміністративну угоду між Міністерством оборони України та Європейським оборонним агентством (укладення цього рамкового документа створює юридичні рамки для практичного співробітництва між підприємствами оборонно-промислового комплексу України та країнами-членами Агентства, а також залучає до його відповідних програм і проектів).

Європейський континент опинився перед низкою невідірваних проблем і виглядає досить вразливим у сенсі можливості убезпечити себе від реальних військових і терористичних загроз. Перспективи створення надійної майбутньої системи Європейської безпеки значною мірою залежать від того, як швидко Європа зможе зробити належні висновки з поточної кризи і вжити адекватні рішення. Важливе місце у цій майбутній системі вочевидь займатиме й Україна.

Посилення терористичних атак і зростання малоконтрольованої імміграції вперше після Другої світової війни і завершення холодної війни в Європі, військова агресія Росії проти України, що розпочалася у 2014 році і триває зараз, виявили неготовність сучасної Європи врегулювати конфлікти сьогодення. Відповідно європейські інститути вже почали працювати над новою Стратегією Безпеки.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 [Електронний ресурс]- Режим доступу:http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011/paran127#n127
2. Указ Президента України «Про Концепцію боротьби з тероризмом» від 25.04.2013 № 230/2013 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/230/2013>

3. План дій Україна - ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки від 18.06.2007 [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_956
4. Указ Президента України Про Стратегію національної безпеки України [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/105/2007/paran9#n9>
5. Звіт про виконання Порядку денного асоціації та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2015 рік [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=248115804&cat_id=247749488
6. Мартинов А. Спільна зовнішня і безпекова політика Європейського Союзу: основні етапи розвитку / А. Мартинов // Європейські історичні студії. – 2015. – № 1. – С. 43 – 61.
7. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 № 638-IV [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/638-15>